

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

ZMPS: Potřebujeme rekodifikaci rekodifikace?

Význam legislativního počínu známého jako tzv. rekodifikace soukromého práva, tedy společné přijetí zákonů, které ve své podstatě zcela změnilы pojetí českého soukromého práva, se často v očích široké veřejnosti omezuje na tehdy ještě nový občanský zákoník. Právníci by šli ještě dál a pravděpodobně by vzpomněli i zákon o obchodních korporacích jako neméně důležitou součást reformy. Na co se však většinou zapomene, je zákon tyto dva již zmíněné následující, zákon o mezinárodním právu soukromém, tzv. ZMPS.

Zákon o mezinárodním právu soukromém sliboval mnohé. Očekávalo se, že normy staré a již naprosto neodpovídající úrovni integrace evropských států a globalizaci obecně nahradí moderní a elegantní úpravou stále běžnějších právních vztahů s mezinárodním přesahem, ladně naváže na evropskou legislativu a vzbudí v nás snad i pocit pýchy nad pokrokovou úpravou odpovídající 21. století. Občanský zákoník, jemuž byla tehdy věnována mnohem větší pozornost, oproštuje se od právního formalismu a přibližuje se více běžnému životu, toto sliboval. Při důkladném čtení ZMPS se však nelze ubránit dojmu, že o šest let později bychom potřebovali zákon ještě novější.

Hraniční určovatel je základ

Pojďme si nejdříve představit některé hraniční určovatele, s nimiž zákon pracuje. Připomeňme, že hraničními určovateli jsou skutečnosti významné pro určení právního řádu, který se v daném případě aplikuje (v tzv. kolizní metodě, které bych se zde rád věnoval především).

„Státní občanství“ je již tradičně důležitým hraničním určovatelem. Jeho výhoda z historického hlediska je nabíledni: nikdy nehrozilo, že byste se utápěli v nejistotě, do jakého právního řádu budete muset nakonec pro odpověď zabrousit. Věc se nám začala komplikovat, když se nabývání občanství stalo oblíbeným sportem a módním trendem. V České republice byla možnost vícečetného občanství uzákoněna od roku 2014.

Přestože je institut dvojího občanství někdy kritizován, nelze bez dalšího vinit novou úpravu, která reagovala na dlouhotrvající trend doprovázející globalizaci – oslabování vazeb osob k půdě. Jistou paralelu lze spatřit v trvalém pobytu. Stále více se potvrzuje, že vázání rozhodných skutečností na podobné instituty se každým dnem méně setkává s realitou a posiluje v právním řádu nežádoucí formalismus.

„Bydliště“, též domicil, do značné míry občanství nahrazuje. Pokud při určování právního řádu máme určit bydliště, bude třeba se vypořádat s otázkou, kde osoba skutečně žije (případně odpovídající skutečnosti posuzované u osob právnických). Posilování tohoto určovatele je na místě vnímat velmi pozitivně, jelikož lépe reflektuje skutečný stav.

„Nejúžší spojení“ je určovatelem obecným a pro zákonodárce pohodlným. Úvaha má svou logiku: dává smysl, aby se vztah řídil právním řádem, s nímž je nejužší spojení; přičemž nejde o pravidlo, jehož promyšlením byste si přivodili nepříjemné bolesti hlavy. Nutno podotknout, že není-li to zákonodárce, budou to soudy a všichni adresáti normy, kdo nad výkladem bezesné noci stráví.

Co se podařilo v Evropě

Pravidla zavedená do právních řádů členských států příslušnou legislativou EU byla velmi úspěšným prvním krokem do moderního světa (hovoříme zde především o těch základních a notoricky známých, např. nařízení Řím I). Pravidla jsou promyšlená, jednoduchá, přehledná a univerzální, jelikož platí pro všechny státy EU. Je jich nezbytné a omezené množství, přičemž velký prostor je věnován především jejich výkladu. Obsah norem byl českému zákonodárci dobře znám, a jelikož se použijí přímo, vytvářejí s národní úpravou členského státu jeden nedílný celek. Bylo více než žádoucí dbát na to, aby tento soubor norem byl systematický a vnitřně konzistentní.

Velký krok pro lidstvo. Neměl být větší?

Pokud bychom si byli bývali od nové právní úpravy slibovali jen tolik, že bude posunem vpřed, mohli bychom si pográtulovat. Zákon skutečně systém mezinárodního soukromého práva modernizuje a odstraňuje některé přežitky. Měli bychom pochválit větší důraz na institut bydliště a nespolehání se na tzv. rozumné uspořádání (dobovou dobu nejužšího spojení). Já ale na odborníky kladu vyšší nároky, proto upozorním na některá ale.

Nový zákon o mezinárodním právu soukromém (dovolte mi toto přízvisko, i když už bychom jej dnes za nový zřejmě sám o sobě neoznačili) je podstatně delší než zákon starý. To lze přičítat různým příčinám: někdo by řekl, že s rozvojem zahraničního obchodu a stále větší faktickou svobodou překračovat hranice bude širší zákonná úprava potřebná, kritici by namítli přílišnou kasuistiku.

Zatímco zmíněná nařízení mají pravidel jen několik a důraz je kladen především na správný výklad, nový ZMPS upravuje detailně institut po institutu a u každého určuje v pořadí několik hraničních určovateli. Je to ale nezbytně nutné? Tedy, nepostačila by obecná úprava s několika připojenými výjimkami?

Co do potřebnosti, rád bych poukázal na některé hraniční určovatele, u nichž se zákonodárce domníval, že jsou z nějakého důvodu rozumné, jejich logika však po důkladném přezkoumání vázne. Dovolte mi uvést několik příkladů kolizních norem u právních vztahů týkajících se dětí. Český zákonodárce se, jak vyplývá ze zákona, zjevně domnívá, že je více než důležité klást důraz na právní řád nějakým způsobem spojený s dítětem – ale proč? Domnívá se snad zákonodárce, že pětileté dítě se orientuje v právním řádu země, jíž je například občanem, lépe, než v právním řádu státního občanství jeho rodičů? Domnívá se, že je tento právní řád pro dítě výhodnější? Z jakého důvodu je relevantní vztah dítěte k některému právnímu řádu? Tuto otázku nezodpovídá. Je však třeba namítnout, že přestože logika takové úpravy nebyla adresátům nikterak zdůvodněna, existuje, ač přispívá k roztržitésti a kasuistice celého systému mezinárodního práva soukromého. Podobných případů je mnoho, tento je jen jedním příkladem.

Dalším důvodem pro kritiku zákona je institut výhrady veřejného pořádku (nebo jeho obdoby vyskytující se v zákoně). Je na místě podotknout, že jde o institut, s nímž pracují snad všechny právní řády, nejde tedy o nedostatek na straně jen českého zákonodárce. Otázkou jsou zde limity jeho aplikovatelnosti. Zůstává bez pochyby, že výhrada veřejného pořádku může závažným způsobem zasahovat do úpravy zejména rodinných vztahů. Účinky aplikace mohou být v mnoha případech více než žádoucí, než upuštění od tradičního pojetí těchto zásad. Uvedme si jako příklad rodinu ze země, kde je polygammí manželství legální. Při jejich příjezdu do České republiky tento svazek uznán nebude a z právního hlediska se může vytratit pouto mezi dvěma manžely, nebo dokonce pouto rodičovské ve vztahu k dětem. Nežádoucí důsledky si lze představit a je na pováženu, zda nepřevyšují společně s individuálními zájmy těchto osob na tom, aby svazek uznán byl, užitek, který z aplikace výhrady veřejného pořádku jako společnost získáme. K tomu jen krátce připojím i způsobilost k uzavírání manželství, která s předestřeným případem souvisí.

Do jisté míry, přestože již omezeně, je třeba kritizovat hraniční určovateli nejužšího spojení, které řešení často nepřináší, naopak přináší více otázek než odpovědí.

Novější než nový

Je jistě chvályhodné, že jsme se jako společnost rozhodli posunout vstříc otevřenějšímu světu, v mnoha případech se to však nepodařilo. Zákon dostatečně nenavazuje na evropskou legislativu, postrádá vnitřní logiku a je velmi kasuistický. Možná je nejvyšší čas se proto zamýšlet, zda nepotřebujeme zákon ještě novější.

Tomáš Pipek

Moreno Vlk & Asociados

ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘE / ABOGADOS / ATTORNEYS AT LAW
PRAHA - MADRID - BRATISLAVA

[MORENO VLK & ASOCIADOS](#)
[advokátní kancelář](#)

Sokolovská 32/22
186 00 Praha 8

Tel.: +420 224 818 736

Fax: +420 224 818 736

e-mail: paha@moreno-vlk.eu

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Smluvní autonomie vs. ochrana slabší strany v moderním kontraktačním právu](#)
- [Reklamace vad stavby](#)
- [Konec „severních ateliérů“? Nový stavební zákon otevírá dveře k rekolaudaci ubytovacích jednotek na plnohodnotné byty](#)
- [Oceňování nemovitosti a přiměřená náhrada při zrušení spoluvlastnictví](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 33.: Prevence střetu zájmů \(jednatel × společnost\)](#)
- [Úročení jistoty \(kauce\), kterou skládá podnájemce nájemci - II. díl](#)
- [Když obecní pozemky již nemusí být obecní - institut mimořádného vydržení v obecním právu](#)
- [Střet zájmů členů volených orgánů obchodních korporací: pravidla, proces a následky](#)
- [Dvě kiwi denně: EU schválila první zdravotní tvrzení pro čerstvé ovoce](#)
- [Nová „tlačítková“ povinnost pro e-shopy](#)
- [Digital Omnibus: Revoluce v datech, nebo jen nová zátěž pro podnikatele?](#)